

теграція ринку економічної інформації у відповідний глобальний ринок на сьогодні є одним із найбільш важливих чинників подальшого розвитку української економіки, її позиції в міжнародному розподілі праці XXI століття.

Висновки

Проведений теоретичний аналіз перешкод (проблем) на шляху повноцінної інтеграції українського ринку економічної інформації у глобальний ринок виробничих ресурсів дозволяє виділити основні, а саме: невідповідність світовим стандартам та тенденціям розвитку ринкового середовища, змістового наповнення та репрезентативності економічної інформації (зокрема, зумовлену тінізацією економічних процесів), технологій створення та передачі інформації. Виявлені проблеми дозволили обґрунтувати основні шляхи їх вирішення: на макрорівні – детінізація економіки, налагодження більш ефективного контролю за розкриттям інформації, більш ефективна робота інформаційна служби статистики, НБУ інших державних органів в сфері продукування економічної інформації, розбудова інформаційного суспільства та суспільства знань; на мезорівні – прийняття стандартів обслуговування, кодексів етики відповідно до загальносвітових вимог, організація обміну досвідом із закордонними фахівцями щодо роботи з клієнтами та новими технологіями; на макрорівні – стажування спеціалістів, прийняття внутрішніх стандартів якості роботи з клієнтами, інноваційна діяльність, впровадження управлінських та технологічних інновацій.

Здійснення запропонованих заходів дозволить забезпечити більш повну інтеграцію ринку економічної інформації у глобальний ринок виробничих ресурсів, а відтак розширити можливості доступу українських підприємств та організацій до глобальних ринків виробничих ресурсів.

Список використаних джерел

1. Пожуєв В.І. Глобальне інформаційне суспільство як новий соціальний та економічний феномен XXI століття [Електрон. ресурс] / В.І. Пожуєв // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2013. – Вип. 52. – С. 5–14.
2. Гурій М. Інформатизація суспільства в умовах глобалізації / М. Гурій, Н. Біян // Молодь і ринок. – 2013. – №6. – С. 168–171.
3. Грузіна І.А. Проблеми інформатизації в Україні / І.А. Грузіна // Економіка розвитку. – 2013. – №3. – С. 38–42.
4. Воронкова В.Г. Глобальна інформатизація як головна тенденція соціоприродної еволюції людства / В.Г. Воронкова // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2012. – Вип. 51. – С. 14–26.
5. Язвінська Н.В. Аутсорсинг на ринку маркетингових послуг: «за» і «проти» залучення зовнішніх підрядників / Н.В. Язвінська, А.В. Овчиннікова // Маркетинг в Україні. – 2011. – №1. – С. 50–53. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Mvu_2011_1_14.pdf
6. Варич Ю.М. Роль кількості інформації в успішності функціонування економічних систем [Електрон. ресурс] / Ю.М. Варич // Вісник Одеського національного університету. Економіка. – 2013. – Т. 18, Вип. 1. – С. 35–41.
7. Безугла К.О. Інформаційно-комунікаційні технології як фактор інноваційного розвитку економіки / К.О. Безугла // Економіко-математичне моделювання соціально-економічних систем. – 2013. – Вип. 18. – С. 42–55.
8. Measuring the Information Society Report 2014 – http://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Documents/publications/mis2014/MIS2014_without_Annex_4.pdf
9. Полотай О.І. Зростання індексів розвитку економіки знань – основа ефективного управління освітніми проектами інформатизації / О.І. Полотай // Управління проектами та розвиток виробництва. – 2012. – №3. – С. 62–69.

УДК 338.3:343.97:330.131.3

В.В. ПОССОХА,

д.е.н., професор, ННЦ «Інститут аграрної економіки»

Соціально-економічні аспекти використання господарського комплексу Державної кримінально-виконавчої служби

Стаття присвячена етапам становлення пенітенціарної системи як інституту виконання покарань у вигляді позбавлення волі на засадах розвитку процесів гуманізації та демократизації суспільства. Розглянуто законодавчо-правові акти України, принципи, правила і норми міжнародного права. З'ясовано, що суспільно корисна праця – продуктивна у сфері матеріального виробництва, пов'язана господарським обслуговуванням, благоустроєм і самообслуговуванням, – для засуджених набуває не каральної, а виховної сутності й регламентується законодавством. Встановлено кількість промислових і сільськогосподарських підприємств та майстерень, виробничі площі й потужності установ виконання покарань (УВП). Проаналізовано напрями діяльності, динаміку залучених до продуктивної праці, показників обсягу продукції і доходу на одного працівника та ефективності виробництва в УВП. Виявлено чинники формування виробничо-трудових можливостей місць позбавлення волі. Встановлено важливість організації навчально-продуктивної праці. Обґрунтовано чинники, що ускладнюють виконання завдань управлінського впливу на соціально-економічні процеси господарської діяльності підприємств пенітенціарної системи.

Ключові слова: пенітенціарна система, установа виконання покарань, закон, засуджений, підприємство, майстерня, суспільно корисна праця, виробництво, професійно-технічна освіта.

В.В. ПОССОХА,

д.е.н., професор, ННЦ «Інститут аграрної економіки»

Социально-экономические аспекты использования хозяйственного комплекса Государственной криминально-исполнительной службы

Статья посвящена этапам становления пенитенциарной системы как института исполнения наказаний в виде лишения свободы на принципах развития процессов гуманизма и демократизации общества. Рассмотрены законодательно-

правовые акты Украины, принципы, правила и нормы международного права. Установлено, что общественно полезный труд – производительный в сфере материального производства, связан с хозяйственным обслуживанием, благоустройством и самообслуживанием – для осужденных приобретает не карательную, а воспитательную суть и регламентируется законодательством. Определено количество промышленных и сельскохозяйственных предприятий и мастерских, производственные площади и мощности учреждений исполнения наказаний (УИН). Проанализированы направления деятельности, динамика привлеченных лиц к производительному труду, показатели выпуска продукции и дохода на одного работника, эффективности производства в УИН. Определены факторы формирования производственно–трудовых возможностей мест лишения свободы. Установлена необходимость организации учебно–производительного труда. Обоснованы факторы, усложняющие выполнение задач управленческого влияния на социально–экономические явления и процессы хозяйственной деятельности государственных предприятий пенитенциарной системы.

Ключевые слова: пенитенциарная система, учреждения исполнения наказаний, закон, осужденный, предприятие, мастерская, общественно–полезный труд, производство, профессионально–техническое образование.

V.V. ROSSOKHA,
d.e.n., professor, Institute of agrarian economy

Socio–economic aspects of drawing on economic complex of state criminally executive services

The article is devoted to stages of development of penitentiary system as penal institution of imprisonment on basis of processes of humanization and democratization of society. Reviewed legislative and legal acts of Ukraine, principles, rules and norms of international law. It was found out that socially useful work – efficient in material production and related to improvement of economic and self–service – acquires not punitive but educational nature for convicts and regulated by law. Established number of industrial and agricultural enterprises and workshops, production areas and capacity of penitentiary institutions (PIs). Analyzed activities, dynamics involved in productive work, indicators of output and income per worker and production efficiency in PIs. Revealed factors forming production and employment opportunities in places of imprisonment. Established importance of organization of educational and productive labor. Justified factors that complicate tasks of administrative influence on socio–economic processes in business enterprises of penitentiary system.

Keywords: penitentiary system, penal institution, law, convicted, enterprise, workshop, socially useful labor, production, professional and technical education.

Постановка проблеми. Пенітенціарна система (лат. poenitentia – каяття) являє собою державний інститут, що забезпечує виконання покарань шляхом позбавлення або обмеження волі, утримання підслідних з моменту взяття під варту до суду та покарань, не пов'язаних з позбавленням волі (виправні та громадські роботи, позбавлення права обіймати посади або займатися діяльністю на певний строк), накладених на громадян відповідно до закону, а також нагляд за особами, яких на підставі ст. 75 Кримінального кодексу України звільнено від відбування покарання з випробуванням іспитовим терміном [1].

Перша пенітенціарна система виникла у 18 ст. і названа «пенсільванська» (від штату Пенсільванія). У середині 19 ст. в Англії запровадили прогресивну пенітенціарну систему, яка продукувала зацікавленість в'язнів у виправленні їх шляхом скорочення строку покарання за старанну роботу, відрахування на користь засуджених частини зарплати, надання в'язням права побачення з родинами і права листування. В Ірландії чинна пенітенціарна система була дещо вдосконалена і названа «ірландською». На відміну від англійської вона передбачала скорочення строку покарання не лише за старанну роботу, а й за сумлінну поведінку. Нині в зарубіжних країнах діють системи відбування покарань, які певною мірою акумулювали здобутки міжнародної спільноти у цій сфері на засадах відмови від крайнощів, притаманних колишнім пенітенціарним системам, надання їм гуманних і демократичних форм, що відповідають принципам демократичного суспільства. Наявна в Україні система виконання кримінальних покарань у вигляді позбавлення волі успадкувала прогресивний пенітенціарний досвід гуманізації й демократизації відповідно до загальносвітових тенденцій.

У затвердженому Кабінетом Міністрів України «Положенні про Державну пенітенціарну службу України» від 02.07.2014 №225 Державна пенітенціарна служба України (ДПтС) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовує і координує Кабінет Міністрів України через Міністра юстиції і який реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань. Контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, законних прав та інтересів засуджених і осіб, узятих під варту [2]. Отже, ДПтС являє собою центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, Центральний апарат кримінально–виконавчої системи України, службу, що здійснює керівництво органами й установами виконання покарань в Україні, якій підпорядковуються територіальні органи управління державного значення в регіонах і містах [3].

Відповідно до ст. 25 п. 1 Закону України «Про Державну кримінально–виконавчу службу України» від 23.06.2005 №2713–IV ДПтС – це керівний орган, який забезпечує виконання визначених законом правових основ організації, діяльності, завдань і повноважень Державної кримінально–виконавчої служби України (ДКВС). Водночас ДПтС є засновником підприємств установ виконання покарань (ст. 13 п. 2.1), а також створення, реорганізації і ліквідації цих підприємств та розпорядження їхнім майном (ст. 13 п. 2.2 Закону) [4].

Згідно із законом підприємства установ виконання покарань є державними підприємствами. Вони здійснюють господарську діяльність та професійно–технічне навчання засуджених. Трудові відносини засуджених регулюються законодавством про працю та вимогами кримінально–виконавчого законодавства. Діяльність цих підприємств планують

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

з урахуванням можливості організації професійно-технічного навчання, формування трудових навичок у засуджених. Їх залучають до праці відповідно до наявних виробничих потужностей підприємств, яким створюють сприятливі умови для виготовлення продукції (виконання окремих видів робіт, надання послуг) для регіональних потреб. Підприємства установ виконання покарань мають право на пільги зі сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) відповідно до законів з питань оподаткування. Однак вони не можуть бути засновниками (учасниками) суб'єктів господарювання. До них не може бути порушено провадження у справі про банкрутство.

Водночас усе більш значущою стає проблема підвищення соціально-економічної ефективності використання потенціалу господарського комплексу ДКВС на засадах положень зазначених нормативно-правових актів.

Зрілість суспільства визначається ставленням до соціально вразливих категорій населення, у тому числі й людей, що перебувають у місцях позбавлення волі. Тому мораль сучасності повинна спрямовуватися на те, щоб людині, яка порушила закон, спільними зусиллями кримінально-виконавчої служби й громадськості була надана допомога та підтримка для формування поваги до законів і пошуку свого місця в житті.

Ситуація з правами людини у в'язницях є віддзеркаленням стану правоохоронної системи в державі й рівня розвитку громадянського суспільства загалом. Активна громадянська позиція починається з поінформованості й власної позиції та переконань щодо будь-яких подій, явищ або вчинків, участі у громадському житті та небайдужості до соціально-економічних проблем. Не варто вважати, що утримання в українських в'язницях жодним чином не стосується пересічного громадянина. Така типова для нашого часу манера поведінки помилкова. Якщо соціально-економічна система не сприяє виправленню та ресоціалізації (соціальному оновленню індивіда) в'язнів, вона посилює деградацію особи, у результаті чого втрати суспільства зростають. У суспільстві, яке не «береться» за в'язницю, в'язниця «береться» за суспільство з катастрофічними для нього наслідками. Але цю істину поки що не усвідомлюють керівники держави як правового, демократичного і соціального інституту.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Розвиток євроінтеграційних і світогосподарських процесів підвищив увагу дослідників до діяльності ДКВС. Взаємодію органів та установ ДКВС із засобами масової інформації щодо інформування громадськості про реальний стан у сфері виконання кримінальних покарань та формування іміджу органів і установ цієї служби розглядає С. Гречанюк [5]. Шляхи реформування ДКВС, серед яких виділено створення умов для виправлення засуджених, здобуття ними освіти і набуття професії, соціальної адаптації їх у суспільстві, розвиток матеріально-технічної бази установ виконання покарань розробляє Л. Головка [6]. Послідовність реформування ДКВС, спрямовану на докорінні зміни, що включають соціальну переорієнтацію системи з урахуванням міжнародного досвіду, принципів гуманізму, законності, демократизму, справедливості, диференційованого та індивідуального виховного впливу, створення навчальних центрів для здобуття професійно-технічної освіти і підвищення кваліфікації засуджених за робочими професіями, обґрунтовує Н. Калашник [7]. Роль

праці у формуванні нової моделі особи засудженого як повноцінного члена сучасного суспільства визначає О. Ульянченко [8]. Водночас огляд наукових публікацій з досліджуваної проблеми свідчить про неглибокий економічний розгляд використання ресурсного потенціалу господарського комплексу ДКВС в умовах реалізації пенітенціарної функції держави на засадах соціально спрямованої управлінської діяльності, демократизації суспільства, вжиття заходів щодо забезпечення виконання вимог європейських норм і стандартів з питань виконання покарань.

Метою статті є аналіз використання господарського комплексу ДКВС, обґрунтування концептуальних положень та особливостей здійснення комплексу заходів, спрямованих на підвищення ефективності управління ресурсами, пропозицій і рекомендацій щодо зміцнення матеріально-технічної бази загальноосвітніх і професійно-технічних закладів, сприяння виробничій діяльності підприємств кримінально-виконавчої служби, розв'язання яких дасть змогу наблизити діяльність ДКВС до європейських стандартів і забезпечити дотримання прав людини в місцях позбавлення волі. Для досягнення поставленої мети використано методи економічного аналізу й синтезу, соціальних аналогій і порівнянь.

Виклад основного матеріалу. Станом на 1 квітня 2015 року у сфері управління ДКВС перебувало 177 установ і 669 підрозділів кримінально-виконавчої інспекції (КВІ) (з них 29 установ і 47 підрозділів КВІ розміщено на території Донецької та Луганської областей, тимчасово не підконтрольній українській владі). В установах виконання покарань і слідчих ізоляторах, розташованих на території, яка контролюється українською владою, утримувалося 71 811 осіб. На обліку в підрозділах КВІ перебуває 75 425 засуджених до кримінальних покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, та адміністративних стягнень [9].

Одним із засобів виправлення і ресоціалізації засуджених є суспільно корисна праця (ст. 6 КВК). Значення праці засуджених для формування особи як повноцінного члена суспільства відображено також у нормах міжнародних правових актів. Так, в «Основних принципах поводження з ув'язненими», затверджених Генеральною асамблеєю ООН, передбачено, що адміністрація виправних установ повинна створити умови засудженому займатися корисною й оплачуваною працею й полегшити йому подальшу інтеграцію на ринку праці. У Європейських пенітенціарних правилах праця в місцях позбавлення волі розглядається як позитивний елемент виправного впливу, професійної підготовки та адміністративного управління. Нова редакція Європейських тюремних правил (26.1) констатує корисність праці й регламентує умови неможливості використання праці як покарання, надання права вибору ув'язненим форм зайнятості (26.6) впродовж відбування покарання. Таким чином ідея про заміну мети трудової діяльності засуджених у процесі виконання покарань з репресивного на соціальний складник і розгляд суспільно-корисної праці засуджених як головної умови повернення їх до законотворчого життя в суспільстві стала квінтесенцією європейської пенітенціарної політики [8].

Для осіб, позбавлених волі, праця набуває не каральної, а виховної сутності і регламентується ст. 118–122 Кримінально-виконавчого кодексу України (КВК). Відповідно до ст. 118 КВК засуджені залучаються до суспільно корисної праці зазвичай

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

на державних підприємствах, у майстернях колоній, а також на підприємствах інших форм власності за умови забезпечення належної охорони й ізоляції їх. Перелік робіт і посад, на яких забороняється використовувати засуджених до позбавлення волі, визначено нормативно-правовими актами ДПтС.

Серед функцій управління ДКВС, спрямованих на максимальну нейтралізацію наслідків перебування людини у в'язничих установах, створення умов для ресоціалізації її, першочергове значення надається трудовій діяльності. Суспільно корисну працю засуджених розподіляють на продуктивну працю у сфері матеріального виробництва та пов'язану з благоустроєм установи виконання покарань, ремонтом житлових і службових приміщень, школи або профтехучилища тощо, господарським обслуговуванням установи, самообслуговуванням. Завдяки праці у сфері матеріального виробництва (продуктивній праці) засуджені протягом дня зайняті на виробництві, підвищують свою кваліфікацію, набувають практичних навичок, отримують заробітну платню, мають можливість витратити зароблені гроші на власні потреби (для придбання товарів першої необхідності тощо). Заробітна платня, яку отримують засуджені за роботу на підприємствах та в майстернях установ, дає їм можливість компенсувати шкоду, що була заподіяна злочинами та здійснювати виплати за іншими майновими зобов'язаннями.

Виробництво ДКВС нині представлене 87 промисловими, 11 сільськогосподарськими підприємствами установ виконання покарань (УВП) та 137 майстернями. Виробничі площі державних підприємств УВП становлять 1,6 млн. кв. м, технологічне обладнання – 25,1 тис. од. У користуванні сільськогосподарських підприємств перебувають 46,3 тис. га землі, у тому числі 41,4 тис. га сільськогосподарських угідь, з яких 35 тис. га відведено ріллі.

Діяльність підприємств УВП забезпечують такі галузеві напрями виробництва: металооброблення, у тому числі виготовлення сільгосптехніки та запчастин до неї, чавунного та сталевих литва, продукції для вугільних підприємств; швейне і взуттєве виробництво; створення нових експериментальних виробництв, що розробляють власні моделі виробів; видобування і перероблення гранітної сировини та виготовлення архітектурно-будівельних виробів; деревооброблення – шкільні, м'які та корпусні меблі, тара, паркет, шпали тощо; виробництво товарів народного споживання та надання послуг промислового характеру; рослинництво, тваринництво, птахівництво, рибальство, бджільництво, перероблен-

ня сільськогосподарської продукції. Проте у 2014 році з 65 719 засуджених, які перебували в 113 кримінально-виконавчих установах, кількість залучених до праці становила 20 417 осіб (31,1%) та 51,6% працездатних (табл. 1).

За даними табл. 1, чисельність залучених до праці у 2014 році порівняно з 2008 роком зменшилася майже удвічі, а відносно працездатних засуджених зросла на 4,5 в.п. Виробництво продукції у поточних цінах зменшилося на 32,5%. За період 2008–2014 років обсяг реалізації виробленої продукції скоротився на 159,4 млн. грн. (31,1%), дохід від використання праці – на 25,0%, а рентабельність реалізованої продукції зросла на 1,1 в.п. Якщо у 2008 році виробництво продукції на одного працівника становило 13,3 тис. грн., то в 2014 році – 17,2 тис. грн., тобто зросло на 29,3%. Дохід на залученого до праці збільшився на 538,6 грн. – від 1221,2 грн. у 2008 році до 1759,8 грн., або на 44,1%. Середньомісячна заробітна плата засуджених зросла від 271,74 до 460,9 грн., або в 1,7 раза, що свідчить про перевищення темпів зростання заробітної плати над її продуктивністю.

Проте продуктивність праці на підприємствах УВП у середньому вдвічі нижча, ніж у промисловості загалом. Від 30 до 50% засуджених не виконують норм виробітку, що зумовлено обмеженнями у виборі професії, працевлаштуванням в основному не за спеціальністю, ненаданням відпустки, незарахуванням у трудовий стаж праці в місцях позбавлення волі, недостатнім матеріальним заохоченням працівників. Не відповідає сучасним вимогам і потребам виробництва і не забезпечує бажаного виправного і виховного ефекту організація праці на підприємствах УВП, на ефективність якої впливають також соціально-демографічні, психологічні та криміногенні фактори [10].

Низький рівень доданої вартості у виробленій продукції свідчить про використання некваліфікованої праці у в'язничих установах. Знижує її ефективність і породжує незадоволення і заробітна плата засуджених. У ФРН, наприклад, вона теж становить 9% (коливається від 8,47 до 10,15 євро на день) зарплати працівника у відповідній сфері, проте в Україні потреби установ виконання покарань і слідчих ізоляторів держава фінансує менш ніж на 50% [11]. Водночас на території закритих установ є виробничі заклади різного профілю, які переважно здають в оренду приватним господарям, оскільки ринкова економіка машинально створила невідповідні умови для забезпечення трудової зайнятості засуджених, що ускладнило процес виконання кримінальних по-

Таблиця 1. Динаміка працевикористання засуджених в установах виконання покарань

Показник	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Кількість залучених до праці	39206	31288	38052	36366	32091	25157	20417
% до працездатних	47,1	39,9	48,8	46,4	44,3	50,4	51,6
Обсяг виробництва, тис. грн.	520215,8	381952,2	455357,2	543741,5	560322,9	473732,6	351180,7
% до плану	128,7	93,1	116,5	125,5	112,5	94,8	94,2
Обсяг реалізації продукції, тис. грн.	512229,1	370652,5	450575,3	540308,6	552998,6	469941,8	352810,4
% до плану	124,9	89,2	114,3	120,9	109,3	92,5	93,5
Середньомісячна заробітна плата засуджених, грн.	271,74	283,24	301,52	354,54	439,7	442,4	460,9
Доходи від використання праці, тис. грн.	47877,5	42274,9	47244,4	57374,3	48383,2	42777,0	35929,0
Рівень рентабельності реалізованої продукції, %	10,3	12,9	11,6	11,9	9,6	10,0	11,4

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

карань. У 2014 році із 39 546 працездатних за віком і без обмежень до трудової діяльності за медичними показниками засуджених 19 129 осіб (48,4%) не були працевлаштовані. Переважна більшість таких осіб криміногеннозаражені, мають по дві й більше судимості, відбувають тривалі терміни покарання після вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів. Проте зосередження в одному місці великої кількості засуджених без суспільно корисної діяльності не лише небажане, а навіть небезпечне явище, що загострює проблему ефективного працевикористання їх.

Розгляд основних аспектів соціально-трудової адаптації засуджених дав можливість виявити чинники формування виробничо-трудова можливість місць позбавлення волі. Зовнішніми чинниками є розташування установи виконання покарань, кліматичні умови, розвиток соціально-економічної інфраструктури, наявність (чи відсутність) суспільних інституцій, здатних надати допомогу в організації виконання покарань і виправлення засуджених, у сприянні працевлаштуванню їх, побутовому облаштуванню й соціальній реабілітації після звільнення з місць позбавлення волі, а внутрішніми – організаційно-управлінська структура кримінально-виконавчої системи загалом і конкретної установи зокрема, режим відбування покарань; процес виправно-трудова впливу та всі матеріально-виробничі і трудові ресурси.

Аналіз використання праці засуджених у 2014 році в Україні показує, що з 20 417 працевлаштованих у власне

виробництво УВП залучено 11 802 осіб (57,8%), на контрагентські роботи – 1455 осіб (7,1%), у майстерні установ – 3832 осіб (18,8%), у господарське обслуговування 2569 осіб (12,6%), на інші оплачувані роботи – 760 осіб, або 3,7%.

Серед областей країни найбільша кількість засуджених перебуває у Дніпропетровській області – 8041 особа, або 12,2%, а найменша – у Волинській області – 951 особа, що становить 1,4% загальної чисельності позбавлених волі (табл. 2).

За даними табл. 2, найвищим рівнем працевлаштованих серед працездатних осіб виділяється Полтавська область (69,9%), а найнижчим – Чернівецька область (35,8%). Серед залучених до оплачуваних робіт у Полтавській області 54,9% засуджених задіяні у власному виробництві, майже 6% – на контрагентських роботах, 18,7% – у майстернях установ, 17,3% – у господарському обслуговуванні, 3,1% – на інших оплачуваних роботах.

У Чернівецькій області показники участі позбавлених волі в оплачуваних роботах такі: 65% залучені до праці на власному виробництві УВП, 3% – на контрагентських роботах, 2% – у майстернях, 13,3% – у господарському обслуговуванні, 16,7% – на інших оплачуваних роботах.

Праця з господарського обслуговування передбачає високу кваліфікацію засуджених. До неї зазвичай залучають позбавлених волі з досвідом відповідної роботи за професією повара, слюсаря, сантехніка, електромонтера, електрогазозварювальника тощо. Засуджені закріплюються на-

Таблиця 2. Залучення засуджених до суспільно корисної праці, 2014 рік

Область	Засуджені особи				Засуджені, які залучені до оплачуваних робіт				
	всього	працездатні	працевлаштовані	працевлаштовані до працездатних, %	власне виробництво	контрагентські роботи	майстерні установ	господарське обслуговування	інші оплачувані роботи
Вінницька	3998	2440	1413	58,0	799	184	300	115	15
Волинська	951	616	281	45,6	181	5	23	63	9
Дніпропетровська	8041	4178	1650	40,0	1037	178	249	123	64
Житомирська	3945	2663	1402	53,0	734	83	297	259	29
Запорізька	5086	3660	1982	54,2	1303	23	375	153	128
Івано-Франківська	960	687	452	65,8	188	71	126	56	11
Київська	3407	2225	1073	48,2	622	87	134	173	57
Кіровоградська	1723	851	429	50,4	196	29	99	67	38
Львівська	3506	1263	620	49,1	272	33	147	166	2
Миколаївська	3471	1325	781	58,9	467	9	226	79	–
Одеська	2956	2324	903	38,9	491	92	231	73	16
Полтавська	3647	2574	1798	69,9	988	107	336	311	56
Рівненська	2577	1495	739	49,4	369	105	160	68	37
Сумська	2249	762	343	45,0	169	47	58	58	11
Тернопільська	1147	844	359	42,5	240	33	30	43	13
Харківська	7304	5285	3126	59,1	2135	181	532	182	96
Херсонська	3339	1216	789	64,9	212	98	234	233	12
Хмельницька	2969	1781	803	45,1	460	17	163	118	45
Черкаська	2376	1720	715	41,6	403	52	95	122	43
Чернігівська	1023	800	459	57,4	341	12	11	67	28
Чернівецька	1044	837	300	35,8	195	9	6	40	50
Всього	65719	39546	20417	51,6	11802	1455	3832	2569	760

казом начальника установи за певним об'єктом роботи і відчують на собі відповідальність за функціонування установи, за створення відповідних побутових умов для всіх засуджених (робота лазні, пральні, їдальні, котельні тощо).

Одночасно з продуктивною працею засуджені можуть залучатися без оплати праці лише до робіт із благоустрою колоній і прилеглих до них територій, а також із поліпшення житлово-побутових умов засуджених або до допоміжних робіт із забезпечення колоній продовольством. Позбавлені волі своїми руками обладнують приміщення, у яких вони мешкають, спортивні майданчики, на яких відбуваються спортивні тренування і змагання, дахи будівель тощо. Ця робота прищеплює їм почуття господаря, торкається їхніх життєвих інтересів, спонукає їх бережно ставитися до майна установи. До цих робіт засуджених залучають, зазвичай, у порядку черги, у неробочий час і не більше ніж на дві години за день. Цей вид праці прийнято називати суспільно корисною без оплати. Самообслуговування засуджених передбачає прибирання житлових приміщень, спального місця, догляд за своїм одягом і взуттям, зовнішнім виглядом. Цей вид праці є важливим засобом привчання засуджених до дисциплінованості, чистоти, порядку й охайності.

Важлива організація навчально-продуктивної праці для неповнолітніх засуджених в установах, а також засуджених, які не мають робочої професії. Тому при установах виконання покарань діє мережа професійно-технічних навчальних закладів, де щорічно здобувають професійно-технічну освіту і підвищують свою кваліфікацію понад 12 тис. засуджених за 65 робочими професіями, за якими вони можуть бути працевлаштовані у виправній колонії, а також проходять підготовку на курсах професійного навчання на виробництві. Водночас здійснюється допомога їм у переосмисленні своїх життєвих цінностей і поглядів для повернення до нормального способу життя.

Особливої гостроти набуває проблема невідповідності рівня освіти осіб, які вступають на навчання до професійно-технічних училищ при установах виконання покарань, зростаючим вимогам до кваліфікації робочої сили, у зв'язку з чим функціонують також загальноосвітні навчальні заклади для здобуття неповнолітніми засудженими середньої освіти.

Підвищення темпів і якості продуктивної праці, невпинне скорочення нескладних видів робіт, упровадження інновацій створюють певні труднощі, передусім для соціальної реабілітації і професійної адаптації осіб, які відбували покарання. Участь служби зайнятості в професійній підготовці засуджених може полягати в наданні переліку професій, які користуються попитом на регіональному ринку праці, безпосередньо в установи виконання покарань. На основі поданої інформації установи виконання покарань можуть коригувати напрями професійної підготовки засуджених.

Висновки

Установи Державної кримінально-виконавчої служби України мають потужний виробничо-технічний потенціал і розвинену інженерну інфраструктуру як для забезпечення повноцінного промислового виробництва, так і для надання комунально-побутових послуг засудженим. Складність виконання завдань управлінського впливу на соціально-економічні процеси господарської діяльності державних підприємств пенітенціарної системи зумовлена такими чинниками:

- по-перше, недостатнім бюджетним забезпеченням кримінально-виконавчої служби фінансовими ресурсами для виховання і ресоціалізації засуджених;

- по-друге, занедбаністю, фізичним спрацюванням і моральним старінням основних засобів, що гальмує розвиток виробничої діяльності і залучення засуджених до суспільно корисної праці на виробничих об'єктах;

- по-третє, невідповідністю діючої системи управління виробництвом в УВП ринковим умовам господарювання;

- по-четверте, повільністю перебудова організаційної структури підприємств УВП на засадах формування кваліфікованої служби збуту продукції, вивчення попиту, збору й узагальнення інформації про збут, здійснення особистих контактів між працівниками цієї служби й покупцями, створення у службі збуту підприємства децентралізованих відділень, розроблення ринкової стратегії підприємства залежно від закріпленої за відділенням номенклатури продукції, установа взаємного зацікавлення й відповідальності працівників служб виробництва і збуту за кінцеві результати господарської діяльності підприємства.

Професійне навчання і пов'язана з ним навчально-продуктивна праця дають змогу засудженим швидше адаптуватися до умов відбування кримінального покарання, набути необхідних практичних умінь і навичок, раціонально використовувати час, розширювати своє уявлення про існуючі професії, заробляти кошти, задіяти один із закладених у Європейські тюремні правила головних принципів, за яким засуджені від самого початку прибуття до виправної установи повинні проходити підготовку до звільнення для їхньої подальшої успішної ресоціалізації.

Особливого значення у діяльності установ виконання покарань набуває організація ефективної праці засуджених в умовах інноваційно-технологічного оновлення матеріально-технічної бази підприємств Державної кримінально-виконавчої служби пенітенціарної системи України шляхом створення холдингу, що зумовлює необхідність подальшого наукового вивчення цієї проблеми, оскільки нераціонально організована господарська діяльність на підприємствах установ виконання покарань зумовлює не лише неефективність праці, але й не забезпечує бажаного виховного ефекту позбавленим волі.

Список використаних джерел

1. Пенітенціарна система [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>
2. Про затвердження Положення про Державну пенітенціарну службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 2.07.2014 №225 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/225-2014-%D0%BF>
3. Державна пенітенціарна служба України [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>
4. Про Державну кримінально-виконавчу службу України: Закон України від 23.06.2005 р. №2713-IV [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2713-15/page>.
5. Гречанюк С.К. Організація взаємодії установ державної кримінально-виконавчої служби України з засобами масової інформації [Електрон. ресурс] / С.К. Гречанюк. – Режим доступу: <http://radnuk.info/statti/557-vukonavche/14717-2011-01-18-23-46-52.html>

6. Головка Л. Шляхи реформування Державної кримінально-виконавчої служби України [Електрон. ресурс] / Л. Головка. – Режим доступу: <http://zakon.com/novosti/1665-shlyaxi-reformuvannya-derzhavnoyi-kriminalno.html>.

7. Калачник Н. Пенітенціарна система України – шляхом перетворень [Електрон. ресурс] / Н. Калачник. – Юридичний журнал. – 2010. – №7. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3571>

8. Уляниченко О.В. Економіко-правові особливості регулювання суспільно-корисної праці засуджених в Україні [Електрон. ресурс] / О.В. Уляниченко. – Режим доступу: http://congressworld.com.ua/blog_article.php?id=7.

9. Загальна характеристика Державної кримінально-виконавчої служби України [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/628075>.

10. Жук І.Л. Сутність, показники та критерії ефективності праці засуджених в пенітенціарних установах України / І.Л. Жук, О.М. Неживець. – Юридичний вісник. – 2011. – 1(18). – С. 88–91.

11. Гончаренко О.Г. Взаємодія державної кримінально-виконавчої служби України та служби зайнятості: вітчизняний та закордонний досвід / О.Г. Гончаренко. – Економіка і управління. – 2014. – №1. – С. 91–97.

УДК 338.24.021

В.Ю. ХУДОЛЕЙ,

д.е.н., доцент, професор кафедри менеджменту організацій, Міжнародний науково-технічний університет ім. академіка Юрія Бугая, Є.І. БІРЮКОВ,

аспірант, Міжнародний науково-технічний університет ім. академіка Юрія Бугая

Визначеність детермінант та діагностика результатів економічної діяльності підприємств в Україні

Визначено та обґрунтовано шість етапів провадження економічної діагностики результатів діяльності підприємств в умовах ресурсних обмежень. Розкрито та сформульовано пріоритетні завдання і принципи діагностування виробничо-господарської, фінансово-економічної, інноваційно-інвестиційної та системно-універсальної діяльності виробничо-економічних систем, деталізованих за використання базових положень теорії систем та структурно-інформаційної теорії надійності складних систем.

Ключові слова: економічна діагностика; результативність діяльності підприємств; критерії оцінювання-прогнозування.

В.Ю. ХУДОЛЕЙ,

д.э.н., доцент, профессор кафедры менеджмента организаций, Международный научно-технический университет им. академика Юрия Бугая, Е.И. БИРЮКОВ,

аспирант, Международный научно-технический университет им. академика Юрия Бугая

Определение детерминант и диагностика результатов экономической деятельности предприятий в Украине

Определены и обоснованы шесть этапов реализации экономической диагностики результатов деятельности предприятия в условиях ресурсных ограничений. Раскрыты и сформулированы приоритетные задачи и принципы диагностирования производственно-хозяйственной, финансово-экономической, инновационно-инвестиционной и системно-универсальной деятельности производственно-экономических систем, которые детализированы авторами с использованием базовых положений теории систем и структурно-информационной теории надежности сложных систем.

Ключевые слова: экономическая диагностика, результативность деятельности предприятий, критерии оценивания-прогнозирования.

V. KHUDOLEI,

PhD in economics, Academician Yuriy Bugay International Scientific and Technical University, E. BIRIUKOV,

graduate student Academician Yuriy Bugay International Scientific and Technical University

Definiteness of determinants and diagnostics of Ukrainian enterprises economical performance

Identified and justified the six steps in the realization of economic diagnostics of results of activity of enterprises in the context of resource constraints. Revealed and formulated priorities and the principles of diagnosing production-economic, financial-economic, innovation and investment and system-universal activity of production and economic systems, which are detailed with basic provisions of the theory of systems and structural-informational theory of reliability of complex systems.

Keywords: economic diagnosis; the impact of activities of enterprises; assessment criteria-forecasting.

Постановка проблеми. Ключовим фактором забезпечення збалансованості та надійності функціонування підприємств в Україні є нагальна необхідність ідентифікації об'єктивних вимірів результативності їхнього функціонування в умовах ресурсних обмежень і постійного нарощення суспільно-політичних загроз українському державотворенню. Вирішити зазначене завдання стає можливим лише за

наслідками проведення економічної діагностики діяльності виробничо-економічних систем. Слід зважати на те, що економічна діагностика – це процес розпізнавання й обґрунтованого визначення усього переліку загроз і кризових явищ у діяльності підприємства, реалізованих за урахування: а) вимірів локальних, поточних і стратегічних змін; б) цільності залежності внутрішнього та зовнішнього середовища функ-